

КООПЕРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАННИ БЛАЖКЕВИЧ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ (1905–1939 РР.)

У статті досліджено кооперативну діяльність Івanni Блажкевич у Східній Галичині у кінці XIX – 30-х рр. XX ст., проаналізовано її економічну працю, розкрито роль та значення у розвитку українського кооперативного руху.

Ключові слова: Іванна Блажкевич, Східна Галичина, кооперація, громадсько-економічна діяльність, кооперативна ідеологія.

У здійсненні сучасних економічних реформ цінним є досвід просвітньої та економічної діяльності на засадах самоорганізації та самозахисту у Східній Галичині на зламі XIX–XX ст. У цьому зв'язку масово поширюється кооперація як форма організації економічної діяльності осіб і організацій, для спільного досягнення загальних цілей або задоволення потреб.

Певною мірою у кооперації український народ вбачав форму економічного, культурного і духовного збереження та утвердження себе як національної спільноти. Розгляд функціонування кооперації в досліджуваній період актуалізує її роль в економіці країни та демократизації народного господарства крізь призму персоніфікованих досліджень, скерованих на визначення ролі певної особи у окремий проміжок часу, її впливу на перебіг процесів у ньому тощо. У цьому контексті одним із ключових аспектів виступає дослідження кооперативної діяльності Івanni Блажкевич, яка відіграла важливу роль у популяризації кооперативної ідеї у Східній Галичині у досліджуваній період.

І. Блажкевич – уродженка Тернопільщини, засновник і перший голова кооперативної комісії при товаристві “Союз українок” у Львові, голова наглядової ради районної молочної та головний директор “Райфайзенки” у Денисові, довголітній член ради “Ревізійного союзу кооператив у Львові”, член наглядової ради та директор Подільського союзу кооператив у Тернополі [34, с. 2].

Актуальність теми цього дослідження полягає у тому, що наукове осмислення досвіду кооперативної діяльності І. Блажкевич – надзвичайно важливе і нагальне завдання сучасної української історіографії.

Об'єкт наукового дослідження – суспільно-політичні, національно-культурні процеси, що відбувались у кінці XIX – 30-х рр. XX ст.

Предмет дослідження – кооперативна діяльність Івanni Блажкевич у Східній Галичині.

Мета статті – дослідити кооперативну діяльність Івanni Блажкевич.

Необхідність аналізу кооперативної діяльності І. Блажкевич спонукає до аналізу історіографії досліджуваної проблеми. При вивченні суспільно-політичних, національно-культурних процесів у Східній Галичині в кінці XIX – 30-х рр. XX ст. доволі повно висвітлювалась діяльність української кооперації, але детальний розгляд кооперативної діяльності власне І. Блажкевич залишався поза межею історичних розвідок.

До теоретичного обґрунтування засад кооперативної ідеології та практичної діяльності кооперації у Східній Галичині вдавались І. Витанович [9], С. Гелей [11–12], К. Коберський [19], подаючи загальні описи історії кооперації та українських східногалицьких кредитних товариств і спілок.

Особливу увагу привертають дані, відображені у автобіографії І. Блажкевич, що зберігаються у Державному архіві Тернопільської області [14–15], а також документи Тернопільського обласного краєзнавчого музею, зокрема пропам'ятна книга Подільського союзу кооператив (ПСК) [29].

Найбільш значні та вартісні за змістом матеріали зберігаються у музеї-садибі села Денисова Козівського району Тернопільської області. З особистого архіву громадської діячки виділяємо програмні документи щодо ведення кооперативної діяльності, листи, подяки, запрошення, конспекти доповідей на вічах, протоколи зборів, нарад. На особливу увагу заслуговують спогади І. Блажкевич щодо громадської діяльності (1905–1939), у яких подається інформація про кооперативну діяльність у Денисові, кооперативний курс в Чернівцях тощо [30].

Важливі аспекти містять дописи, статті, оповідання І. Блажкевич, які, незважаючи на популярний характер і розрахунок на масового читача, мають певну інформаційну цінність [14]. Зокрема, серед публікацій “Жіночої долі” заслуговують уваги кореспонденції “В справі кооперативних секцій” [2, с. 2], “Праця жінки в сільськогосподарській кооперації” [26, с. 10], “Набуваймо кооперативних знань”, “Німецькі й наші жінки в кооперативній роботі” та інші.

Отже, беручи до уваги недостатню наукову розробку досліджуваної проблеми, відчутною є потреба об'єктивного і науково виваженого дослідження кооперативної діяльності І. Блажкевич, значення її діяльності у суспільно-економічному та культурно-просвітньому житті у Східній Галичині кінця XIX – 30-х рр. XX ст., що свідчить і про наукову новизну публікації.

Перш ніж перейти безпосередньо до висвітлення та аналізу кооперативної діяльності І. Блажкевич, вважаємо за доцільне у цьому контексті дослідити її становлення як особистості і громадського діяча.

Ідеї кооперації І. Блажкевич успадкувала від батька Омеляна Бородієвича. Аргументуємо це твердження її записами від 6 грудня 1915 р. в щоденнику “Жінка на бойовій лінії”, у якому наголошується на тому, що кооперація була втіленням мрії усього його життя, немов частинка їх власного я, в яку вложив не лише працю, а й душу [30, с. 124]. Відтак, у своїй автобіографії вона додає, що під впливом батька вирішила, що “з основ кооперації кращу долю розведем, краще завтра цілій нації, гаразд-щастя принесем” [15, арк. 10]. Ці ідеї, без сумніву, мали вплив на формування діяльного і практичного характеру дочки.

І. Блажкевич дотримувалась тієї думки, що у добу найвищого розвитку капіталізму обійтися без кооперації неможливо так, як наприклад поїхати до Львова чи Києва не по залізниці, а на волах [27, с.1]. У кооперації вона вбачала “початок перебудови теперішнього суспільного устрою, в якому повно визиску, фальшу й ошуканства на новий кращий устрій, де пануватиме правда і справедливість” [18, с. 19]. Для українського селянина кооперативи мали стати посередником між ним і споживачем, захистом від визиску спекулянта, кооперативні крамниці мали стати гарантом справжньої міри, ваги і ціни товару.

Першими кроками у налагодженні кооперативної роботи серед населення Іванна Омелянівна визначила заходи щодо створення повітових кооперацій, адже союз кооператорів – це “кремезний дуб, який глибоко запусить коріння в рідну землю і ставитиме опір тим страшним бурям, які зі всіх сторін пруть на наше село” [18, с. 20]. У цьому ракурсі, з метою піднесення економічного добробуту селян з 1905 року під проводом Івана Петрушевича веде активну підготовку для створення першої української кооперації на Поділлі. Відтак 24 квітня 1906 р. у селі Денисові відкрито кооперативу “Спілкова торгівля”, у якій І. Блажкевич у 1911 році працювала на посаді заступника бібліотекаря [15, арк. 11].

Громадська діячка веде активну агітаційно-пропагандистську роботу серед населення з метою організації та вступу в кооперативи – 1–2 лютого 1909 р. бере участь у Першому українському освітньо-економічному конгресі у Львові [8, с. 466–473]. Виступає з доповіддю про годівлю кролів у секції рільничо-господарських справ [22, с. 79].

У 1911 році, одружившись з Іваном Блажкевич, директором школи в Суботіві Войнилівського району Станіславівської області (тепер Галицький район Івано-Франківської області), Іванна Омелянівна розпочинає підготовчу роботу із заснування місцевої кооперативи та молочарні, готує проект статуту для шкільної кооперативи, скеровує його до окружного шкільного інспекторату в Станіславові та відповіді не отримує. Тим не менше, шкільну кооперативу в Суботіві відкрито у 1921 році [15, арк. 13].

Весною 1914 року І. Блажкевич з чоловіком переїжджають до села Залуква під Галичем. Її чоловіка мобілізують до австро-угорської армії, а Іванна Омелянівна, незважаючи на складність тогочасних суспільно-політичних умов, зосереджує працю на порятунку від голодної смерті дітей-сиріт, вдів, військовополонених, хворих. Восени 1915 року засновує і очолює місцеву кооперативу “Власна поміч”. У 1917 році відновлює повітову кооперативу “Поміч” у Галичі, і приєднує до неї 1208 членів з 24160 коронами капіталу. У 1918 році при місцевому осередку товариства “Сільський господар”, будучи секретарем філії, з 1917 року, організовує комітет допомоги для виселенців, що повернулися з чужини до зруйнованих рідних осель та воєнним біженцям [15, арк. 11].

На початку 1920-х рр. І. Блажкевич стала членом “Союзу українок”, наприкінці 1932 року очолила кооперативну секцію при його Головній управі, завдання якої полягало в об'єднанні жінок-українок задля “плекання між ними кооперативного духа” [25, с. 6], розвитку жіночого промислу та поліпшення “техніки жіночого господарства” [2, с. 2].

У контексті дослідження з метою неупередженого аналізу кооперативної діяльності Іванни Блажкевич необхідно звернутися до суспільно-політичних подій, що охопили Східну Галичину в 1920–1930 рр.

На перших порах польська влада сприймала створення кооперативів як доконаний факт, сподіваючись, що за важких економічних умов українська кооперація приречена на “самозанепад”. Утім, практично в усіх містах і селах українське населення активно створювало кооперативи. Цей процес польські чиновники розглядали як засіб незалежнення українства. Львівський воєвода у 1920-х рр. у своєму донесенні зазначав, що “в усіх повітах йде активна діяльність щодо відродження

українських освітніх і господарських організацій, зокрема, “Просвіти”, “Сільського господаря”, кооперативів, “Пласту”, які лекціями і концертами підбурюють народ” [35, арк. 7]. Становище ускладнювалось й тим, що 1 червня 1920 р. польський уряд змусив населення Східної Галичини змінити свої депозити з австрійських корон на польські марки. Обмінний курс складав 100 австрійських корон на 70 польських марок. Зазначимо, що офіційний курс австрійської корони був у цей час набагато вищим, ніж курс польської марки. Внаслідок чого українське населення втратило приблизно 2 млн австрійських корон, значна частина цієї суми вилучалася з кооперативів [13, арк. 4].

За цих складних політичних і соціально-економічних обставин виникла нагальна потреба серед населення масового відновлення кооперативної організації. 29 жовтня 1920 р. сейм прийняв загальний кооперативний закон, у якому були сформульовані основні засади кооперації, зокрема, право на вільне і відкрите членство, на отримання відсотків від вкладених капіталів тощо. Закон передбачав створення при міністерстві фінансів державної кооперативної ради, що керувала б ревізійними кооперативними союзами. Згідно з основними положеннями кооперативом вважалося об'єднання необмеженої кількості осіб з початковим капіталом, метою якого було піднесення життєвого та культурного рівня його членів шляхом організації спільного господарювання. Передбачалося три види відповідальності членів за зобов'язання кооперативу: за сумою пайових внесків; за частиною паю (обмежена відповідальність); за зобов'язанням кооперативу усім своїм майном (необмежена відповідальність) [20, с. 5].

Зважаючи на ці обставини, І. Блажкевич долучається до утвердження теоретичної та практичної кооперативної ідеології. В основу якої була покладена теза про об'єднання кооперативного руху в одне ціле з національно-визвольною боротьбою українського народу заради здобуття державної незалежності, відстоюючи за кооперацією право господарської самодіяльності. У загальному побутувала думка про те, що кооперація мала здатність органічно увійти в життя українців, оскільки їм здавна притаманні риси колективізму й взаємодопомоги, завдяки схильності до життя і праці в громаді [12, с. 215].

Рухаючись в напрямку зазначених аспектів, Іванна Омелянівна у 1920 році з двома малолітніми дітьми переїжджає до сестри, Меланії Грушкевич у Станиславів (тепер – Івано-Франківськ), де працює в школі ім. М. Шашкевича і організовує шкільну кооперативу для постачання приладдя учням, самочинно запроваджує навчання кооперації в школі [14, арк. 1].

Після повернення її чоловіка, І. Блажкевича з семирічного полону з Туркестану у 1921 році подружжя повертається у Денісів. Іванна Омелянівна з 1924 року співпрацює з ПСК у Тернополі, роз'їжджаючи з доповідями повітом. У 1927 році входить до складу наглядової ради ПСК і працює, як член контрольної комісії та як постійний секретар Наглядової ради ПСК, веде завзяту боротьбу з алкоголізмом, що поширився у кооперативних установах, працює над створенням та будівництвом районної молочної у Денісові [1, с. 3].

Щодо останньої, то труднощі полягали в тому, що потрібно було зі збіжжевого господарства перейти на годівельне [15, арк. 12-13]. У плані процедури зсипу зерна І. Блажкевич орієнтувалася на досвід організаційної роботи жителів села Купчинці, що неподалік від Денісова. Ще з 1870 року тут зародилася ощадно-позичкова кооперація: селяни після жнив збирали близько 300 ц зерна, отримуючи позику під 10 %. Однак у 1890-х рр. наявне зерно було продане, а з виторгу було створено позичкову касу, яка у 1907 році перейшла до спілки ощадності та позичок (“Райфайзенки”) [19, с.28].

Боржники, які заборгували позичковій касі кошти, автоматично ставали її членами, підписавши заяву, вносячи уділ (пай) у сумі 10 корон і вписове 1 корону. Проте, після подій Першої світової війни з капіталів “Райфайзенки” у 1925 році створили “касу Стефчика”. При цьому вкладників було небагато, оскільки Польща надавала селянам довготермінові позики. Зрештою, у 1931 році організовано ощадно-позичкову касу “Боротьба”, що у 1939 році увійшла до системи Львівського крайового союзу кредитного (РСУК), була його членом [23, с. 8].

І. Блажкевич, зважаючи на ці обставини, у 1933 році домоглася заснування районної молочної з правом експорту масла, у якій працювала безоплатно як касир, а відтак у 1934 році – головою наглядової ради [15, арк. 12-13].

Окрім того, у 1928 році вона очолює місцеву кооперативу “Народна сила”. 24 грудня 1928 р. на загальних зборах прийнято статут як структури з обмеженою відповідальністю “Будова своєї хати”. Згідно з основними положеннями, метою проголошувалося піднесення заробітку, господарства і культурного рівня членів шляхом ведення спільних підприємств. Один членський уділ складав 1 долар, а вписове рівнялося 1/5 частині одного уділу, тобто 1 злотий [31, с. 1].

У 1931 р. І. Блажкевич входить до РСУК у Львові. Зі статуту союзу, прийнятого надзвичайними загальними зборами 26 лютого 1935 р. у §4 повідомлялося про те, що метою та шляхами діяльності було поширення пропаганди кооперативної ідеї і засад праці через школи, курси,

вистави, музеї, організацію читалень і бібліотек, покращення діяльності союзних кооператив, надання їм моральної та матеріальної допомоги, запровадження правильного і детального діловодства та рахівництва тощо [31, с. 3-4].

З метою обговорення найважливіших актуальних проблем кооперативної організації, координації співпраці окремих її видів, правового захисту, вивчення думки кооперативних осередків, РСУК скликав кооперативні з'їзди. Упродовж 1921–1929 рр. відбулося шість таких з'їздів: перші три з загальних організаційних питань, інші – з питань розбудови окремих видів кооперації [9, с. 335]. 14 квітня 1929 р. на зборах РСУК у Львові І. Блажкевич доповідала про значення просвітництва широких мас жіноцтва і за дорученням здійснювала численні поїздки Східною Галичиною з гаслом: “Жінки в кооперацію!” [34, с. 3].

Аналізуючи окремі факти, відображені у журналі “Жіноча доля”, дізнаємося про те, що на кооперативному віче у Зборові І. Блажкевич виступала з доповіддю “Праця жінки в сільськогосподарській кооперації” [26, с. 10] і за активну пропаганду кооперативної справи була єдиною жінкою, обраною до РСУК.

У результаті агітаційно-пропагандистської роботи упродовж 1932 року І. Блажкевич побувала у 83 місцевостях Поділля, Покуття і Волині на кооперативних зборах, нарадах, святах з метою поширення ідеї українського господарського руху. Відомості про ці та інші події знаходимо на сторінках листів до О. Кобилянської. Іванна Омелянівна стверджувала, що під враженням і благословенням авторки “Землі” стала вона до роботи, несучи кооперативні гасла: “В єдності сила!”, “Всі за одного, один за всіх!”. Як результат, тільки за чотири місяці 40 поїздок [10, с. 31]. Вона об'їздила не тільки Тернопільщину, але й Надвірнянщину, Станиславщину, Підгаєччину, Кременеччину, Зборівщину, Бережанщину, Перемишлянщину, Коломийщину, Рогатинщину, Бучаччину, Городенщину [15, арк. 12]. Її особистий приклад наслідувало жіноцтво і упродовж 1932–1933 рр. членами кооперативів стало 3262 жінок [34, с. 2–3].

Зі змісту нарад, протоколів зборів, можна прослідкувати тенденцію, що Іванна Омелянівна сприяла утворенню кооперативних осередків, пропагувала кооперативні ідеї серед сільського населення. Наприклад, згідно з даними наради, проведеної у Надвірній 6 грудня 1931 р., яку проводила Емілія Бунтова прибуло 600 учасників [3]. У доповіді кооператор порушувала питання завдань кооперації та способів ведення її діяльності з метою надання допомоги. Акцентувала увагу на важливості участі в кооперації [3].

І. Блажкевич прагнула донести до українців ідею поширення кооперативних осередків, підтримки товарів з маркою “Центрсоюзу”. Окрім того, брала активну участь в організації різноманітних курсів. Наприклад, про підготовку куховарських курсів у Рогатині свідчить нарада, яку проводили 21 вересня 1936 р. за її участі та Дарії Бабюкової. Усього було 79 учасниць, які готували доповіді з питань кооперації, створення спільної пекарні тощо [16, арк. 19].

Органічною складовою кооперативної діяльності І. Блажкевич була її праця у ПСК у Тернополі, директором якого її обрано у 1937 році. Перебуваючи на цій посаді, вона доклала зусиль на добудову зернового кооперативного магазину при станції Денисів-Купчинці, будівництво якого завершилося у вересні поточного року [15, арк. 13-14].

13 жовтня 1938 р. І. Блажкевич, згідно з рішенням ПСК, доручивши їй особисту відповідальність “...за спокій і прилюдну безпеку...”, проводить у Денисові фахові курси [15, арк. 20] для підготовки й перепідготовки кооперативних, господарських спеціалістів.

Зауважимо, що саме у цей час кооператорка за активну громадську діяльність піддається т. зв. пацифікації. Іванна Омелянівна в автобіографії описує перебіг подій таким чином, що 15 листопада 1938 р. о 8.30 год до неї на курси приїхало шість кінних жовнірів, які повели її разом з 12 громадянами з сусіднього села Купчинці у поле над Стрипою, наказали роздягнутися і дали їм 20–40 палиць за Україну [15, арк. 22-23].

У листі до О. Кобилянської уточнює: “...мене катували сильніше, бо 120 ударів палицею покраяли мені тіло, вибили зуби, поламали кістки і я три місяці пролежала в Народній лікарні у Львові...” [10, с. 43]. У лікарському свідоцтві лікаря Єремії Малися, виданому на прохання І. Блажкевич, детально описується її стан та медичні процедури, що надавалися їй, під час перебування у лікарні [36, с. 89].

Отже, ситуація ускладнювалася суспільно-політичним становищем, оскільки польські чиновники намагалися контролювати розгортання кооперативного руху, а переслідування українських кооперативів пояснювали відсутністю “лояльного відношення до держави”. Поліція зривала українські вивіски на будинках кооперативів, самочинно опечатувала приміщення. Пацифікація Східної Галичини означала, що українське селянство та інтелігенція, незалежно від віку і статі, було приречене на жорстокі переслідування, тортури [21, с. 5].

У ході дослідження варто звернути увагу і на той факт, що І. Блажкевич, будучи директором ПСК була втягнута в судові процеси. Інформацію про них подавала тогочасна преса, зокрема у “Громадському голосі” повідомлялося про те, що кооперація ґрунтується на самоуправі окремої кооперативи чи союзу кооператив. Зв'язок між ними має бути виключно діловий і торгівельний. У серпні 1937 році І. Блажкевич обрано до управи та через наявність у її розпорядженні кредиту і капіталу згодом усунено. Йдеться про кредит в сумі близько 100 тисяч злотих [33, с. 1].

Попри пережите, яке довелося витримати І. Блажкевич, працюючи у кооперативних установах, органічною складовою її економічної роботи була культурно-просвітня діяльність, а саме підвищення загальної культури населення, організація загальноосвітніх курсів у читальнях тощо. Важливим фактором у розвитку кооперативно-культурного просвітництва стало видання кооперативної періодики. Зокрема, 1 травня 1921 р. за ініціативи ідеолога української кооперації в Галичині Ю. Павликовського засновано “Господарсько-кооперативний часопис”, а з 1928 році почав виходити журнал “Кооперативна республіка”. На сторінках цих видань можна знайти різноманітні поради та інструкції, правові та фахові консультації, звіти загальних зборів центральних кооперативних установ, відомості про передовий досвід кращих кооперативів, а також статті з кооперативної теорії, історії кооперативного руху в Україні та за її межами [11, с. 24].

У 1931 році кооперативна громадськість відзначила десятиліття часопису. І. Блажкевич зауважила, що громадськість почерпнула за десятирічну діяльність громадсько-кооперативного часопису (ГКЧ) багато відомостей, які поширили їх світогляд. Читаючи часопис, громадянство усвідомлювало, що зиск, заробіток зовсім не є ціллю у кооперативній роботі, оскільки матеріальний прибуток не може “запалити” до праці ні членів кооперативи, ні її управи. Основним завданням управи кооперативи є приєднувати, усвідомлювати та підносити освіту і моральний рівень своїх членів [6, с. 21].

І. Блажкевич, не будучи фаховим спеціалістом у галузі агрономії та сільського господарства, але маючи широкі знання з кооперативних проблем, прагнула організувати роботу щодо консолідації жіноцтва навколо культурно-освітньої діяльності. Отже, з одного боку, розвиток кооперативної діяльності, що в свою чергу згуртовував соціум навколо громадської роботи, а з іншого – піднесення економічного та культурного рівня сільського населення. У статті “На дорозі до кращого” громадська діячка писала про те, як літня жінка Анна Пандус вступила в члени кооперативи, бо кооперація дає можливість згуртувати працюючих людей в боротьбі з визиском, стати власними покупцями та фабрикантами [16, арк. 43].

При аналізі статей, дописів, оповідань, опублікованих у часописі “Жіночий голос”, пріоритетною у розвитку кооперації була роль жінки. І. Блажкевич наголошувала на тому, що “гряде нова жінка, що не тільки стане до народної роботи опліч чоловіка, а виховає нове покоління для змагань за краще майбутнє працюючих мас” [7, с. 5]. Звідси, кожна жінка має взяти активну участь в організації крамниць, щоб у такий спосіб у наявності завжди були продукти масового вжитку, запанував взірцевий лад і чистота, зросли прибутки, які принагідно розділяться між членами [5, с. 3].

У цьому ракурсі, в статті “Продовжуємо працю” Іванна Омелянівна акцентувала увагу на прагненні об'єднати всіх працюючих жінок для змагань за права українського народу бути господарем на власній землі [28, с. 6].

Громадська діячка закликала жіноцтво до самоосвіти, аргументуючи прикладами з життя: там, де колись на “паровому ґрунті” був один господар, тепер живе 5-6 родин, бо вміло використовують свої господарські знання при обробці землі, удобренні ґрунту тощо [17, с. 8]. Під псевдонімом “Нанашка Марта” у статті “Ощадність” наголошувала на тому, що потрібно прагнути до заощадження в усіх сферах життя. На прикладі розмови матері і сина вона деталізувала щоденні витрати жінки, які вона повинна враховувати: якщо упродовж дня у кожному господарстві при розпаленні вогню піде 2 сірники, то загалом на 400 господарств у селі змарнується 20 пачок по 10 злотих, звідси щорічно 712 злотих, за які можна було б купити 1 морг землі [24, с. 8].

Отже, кооперативна діяльність І. Блажкевич скеровувалася на підвищення загальноосвітнього рівня українського населення та підготовки кадрів для кооперативної й господарської роботи. Зміст і засоби праці у цьому напрямі визначалися необхідністю поширення передових форм господарської самодіяльності, що мало сприяти піднесенню прибутковості селянських господарств, а відтак ставало важливою передумовою піднесення його господарської культури і підвищення соціально-економічного рівня життя. Чітко налагоджена система кооперативного просвітництва забезпечувала підготовку патріотично налаштованих фахівців для кооперативної і господарської роботи, внаслідок чого змінилася структура українського суспільства – з'явилася чимала група кооперативних працівників різних рівнів, що, наперекір польській владі, докладала максимум зусиль для розвитку українського національного життя [11, с. 32].

Кооперація втягувала селян у товарно-грошові відносини, залучала до новітніх технологій та передових європейських методів господарювання, що зрештою сприяло внутрішньому згуртуванню українського селянства.

Таким чином, вивчення та аналіз досліджуваної проблеми дає підстави для висновку про те, що постать І. Блажкевич посідає непересічне місце в історії українського народу взагалі та в розвитку кооперативного руху зокрема. Активна громадська діяльність Іванни Омелянівни поперше, стала важливим чинником і критерієм культурно-просвітницького збагачення українців, по-друге, є яскравим твердженням того, що кооперація стала одним із найбільших виразників реалізації національних інтересів населення Східної Галичини. Звісно, багато практичних починань їй не вдалося реалізувати, проте це не було перешкодою для її активної позиції та авторитету серед громадськості.

Список використаних джерел

1. Баран Г. Перша субота липня – Міжнародний день кооперації / Галина Баран // Вільне слово. – 3 липня 2009.
2. Блажкевичева І. В справі кооперативних секцій / Іванна Блажкевичева // Жіноча доля. – 1933. – Ч.6. – С. 2. 3. Блажкевич І. Анкета в Надвірні // Музей-садиба в Денисові Козівського району Тернопільської області. Рукопис. – 1931. 4. Блажкевич І. Жінка громадянка в родині / Іванна Блажкевич // Нова хата. – 1938. – Ч.15-16. – С. 7. 5. Блажкевич І. Жінка і кооперація / Іванна Блажкевич // Жіночий Голос. – Ч. 4. – 1937. – С. 3. 6. Блажкевич І. На привіт Г.К.Ч. з нагоди 10-літнього ювілею / Іванна Блажкевич // Господарсько-кооперативний часопис. – 1931. – Ч.1-2. – С. 21. 7. Блажкевич І. Рівноправність жінок / Іванна Блажкевич // Жіночий голос. – Ч.8. – 1938. – С. 5. 8. Бородієвич І. [Блажкевич І.]. Годівля кріликів / Бородієвич І. [Блажкевич І.] // Перший Український освітньо-економічний конгрес, уладжений Товариством “Просвіта” в сорокліте заснованя у Львові в днях 1 і 2 лютого 1909 року. Протоколи і реферати / За ред. д-р І. Брик і Д-р М.Коцюба. – Львів: Коштом і накладом Т-ва “Просвіта”, 1910. – С. 466–473. 9. Витанович І. Історія українського кооперативного руху. Із праць Історично-Філософичної Секції НТШ / Іван Витанович. – Нью-Йорк: Товариство Української Кооперації, 1964. – 624 с. 10. Вознюк В. Іванна Блажкевич – духовна донька Ольги Кобилянської / Володимир Вознюк. – Тернопіль: ТЗОВ “Терно-граф”, 2011. – 48 с. 11. Гелей С. Розвиток української споживчої кооперації у Західній Україні в 20-х роках ХХ століття / Степан Гелей // Вісник ЛКА. Серія: гуманітарні науки Вип. 9. – Львів: Вид-тво ЛКА, 2010. – С. 158-192. 12. Гелей С. Теорія та історія кооперації: Підручник / Степан Гелей. – К.: Знання, 2006. – 513 с. 13. Державний архів Івано-Франківської області, ф. 6 сг, оп. 1, спр. 75, арк. 4. 14. Державний архів Тернопільської області, ф. 3205, оп.1, спр. 1, арк. 4. 15. Державний архів Тернопільської області, ф. 3205, оп.1, спр. 2, арк. 1-24. 16. Державний архів Тернопільської області, ф. 3205, оп.1, спр. 29, арк. 138. 17. За освіти української працюючої жінки. Через освіту до добробуту // Жіночий голос. – Ч.2. – С. 8. 18. Книга пам’яті Іванни Блажкевич. – Галич, 1991. – 32 с. 19. Коберський К. Про кредит і сільські каси (райфазенки) / Карло Коберський. – Львів: Сільський господар, 1928. – 40 с. 20. Корчинський М. Кооперативне право / Михайло Корчинський – Львів, 1935. – 246 с. 21. Кривава книга: відомості стосуються вторгнення поляків на Українську територію Східної Галичини у 1918/19 / Уряд Західноукраїнської республіки. – Т. І. – 1919. – С. 5. 22. Кузик С. Про кооперацію, її поширення і значінє для нас (З нагоди першого просвітньо-економічного конгресу у Львові) / Степан Кузик. – Львів, 1909. – 79 с. 23. Левицький К. Про каси позичкови. З статутом товариства каси позичкової “Власна pomoc” / Кость Левицький. – Львовь, 1889. – 46 с. 24. Ошадність // Жіночий голос. – 1936. – Ч.1. – С. 8. 25. Правильник кооперативної секції “Союзу Українок” // Жіноча доля. – 1933. – Ч.5. – С. 6. 26. Праця жінки в сільськогосподарській кооперації // Жіноча доля. – 1926. – Ч.9. – С. 10. 27. Програма пропаганди збіжжевої кооперації // Музей-садиба в Денисові Козівського району Тернопільської області. Рукопис. – 1928. 28. Продовжуємо працю // Жіночий голос. – 1936. – Ч. 1. – С. 2–3. 29. Пропам’ятна книга з нагоди 30-40-ліття Українського Банку Кооперативного в Тернополі (1899–1939) // Фонди Тернопільського обласного краєзнавчого музею. – РК: 2068. 30. Сенатович О. Спогади / Оксана Сенатович // Дзвін. – 1991. – № 5. – С. 124. 31. Статут кооперативи “Будова своєї хати” в Денисові. – Львів: Видавництво Спільки “Діло”. – 1928. – Ч. 158. – 12 с. 32. Статут Товариства Ревізійний Союз Українських Товариств. – Львів, 1936. – 31 с. 33. Терор капіталу? // Громадський голос. – Ч.37. – 1937. – С. 1. 34. Тридцять літ кооперативної праці // Громадський голос. – Ч.23. – 1937. – С. 2–3. 35. Центральний державний історичний архів України, м. Львів, ф. 205, оп. 1, спр. 635, арк. 7. 36. Федик Я. Життя віддане Україні: Спогади про Іванну Блажкевич / Я. Федик. – Тернопіль: Горлиця, 2006 – 160 с.

Марьяна Чорна

КООПЕРАТИВНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ИВАННЫ БЛАЖКЕВИЧ В ВОСТОЧНОЙ ГАЛИЧИНЕ

В статье исследовано кооперативную деятельность Иванны Блажкевич в Восточной Галичине в конце XIX – середины XX ст., проанализировано общественно-экономическую работу, раскрыта ее роль и значение в развитии украинского кооперативного движения.

Ключевые слова: Иванна Блажкевич, Восточная Галичина, кооперація, общественно-экономическая деятельность, кооперативная идеология.